

**Тези та доповіді за матеріалами круглого столу
«Інноваційний процес в умовах глобальних викликів»**

Бойчук Роман Петрович

*кандидат юридичних наук, доцент,
провідний науковий співробітник*

*НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку
НАПрН України, доцент кафедри господарського права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

**ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ЄДИНОГО
РЕГУЛЯТОРНОГО ПРОСТОРУ ЕНЕРГОПРОДУКТІВ
І МАТЕРІАЛІВ В РАМКАХ ЕНЕРГЕТИЧНОГО
СПІВТОВАРИСТВА**

У публікації акцентовано увагу на особливостях створення єдиного регуляторного простору енергопродуктів і матеріалів в рамках енергетичного співтовариства.

Ключові слова: енергетичне співтовариство, правове регулювання, міжнародні договори, положення національного законодавства, енергопродукти, матеріали.

Boichuk Roman

*PhD, Associate Professor, Leading Researcher of Scientific and
Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative
Development of NALS of Ukraine, Associate Professor of the
Department of Business Law of Yaroslav Mudryi National Law
University*

**FEATURES OF THE CREATION OF A SINGLE
REGULATORY SPACE OF ENERGY PRODUCTS
AND MATERIALS WITHIN THE ENERGY COMMUNITY**

The publication focuses on the peculiarities of creating a single regulatory space of energy products and materials within the energy community.

Key words: energy community, legal regulation, international treaties, provisions of national legislation, energy products, materials.

Договір про заснування Енергетичного Співтовариства [1] (далі Договір) відповідно до визначених цілей ставить завданням перед Енергетичним Співтовариством організацію зв'язків між Сторонами й створення правової та економічної бази стосовно енергопродуктів і матеріалів, для транспортування яких використовуються мережі. Зазначене завдання, з поміж інших цілей визначених ст.2, направлене для:

- створення стабільної регуляторної та ринкової структури, здатної залучати інвестиції в газові мережі, генерувальні потужності, мережі передачі та розподілу таким чином, щоб усі Сторони мали доступ до стабільного та постійного енергопостачання, що є істотним для економічного розвитку та соціальної стабільності;

- *створення єдиного регуляторного простору* енергопродуктів і матеріалів, для транспортування яких використовуються мережі, що є необхідним для відповідності географічним розмірам товарних ринків, яких це стосується.

Шляхами досягнення зазначених цілей Договором передбачено:

- а) *запровадження* Договірними Сторонами *нормативно-правової бази Європейського Співтовариства з енергетики*, навколишнього середовища, конкурентної політики та відновлюваних джерел енергії, як описано у викладеному нижче розділі II, що враховує як інституційну структуру Енергетичного Співтовариства, так і конкретну ситуацію в кожній з Договірних Сторін (далі – розширення дії нормативно-правової бази Європейського Співтовариства), як далі описано в розділі II;

- б) установлення певної регуляторної системи, що дозволяє ефективне функціонування ринків енергопродуктів і матеріалів, для транспортування яких використовуються мережі, на територіях Договірних Сторін і частині території Європейського Співтовариства та охоплює створення єдиного механізму транскордонної передачі та (або) транспортування енергопродуктів і матеріалів, для тран-

спортування яких використовуються мережі, й здійснення нагляду за одностороннім дотриманням заходів з безпеки (далі – механізм функціонування ринків енергопродуктів і матеріалів, для транспортування яких використовуються мережі).

Відповідно до Протоколу про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства (Протокол ратифіковано Законом N 2787-VI від 15.12.2010 р.) [4] Україні надані всі права, які надані Договірним Сторонам, і вона виконує всі зобов'язання, покладені на Договірні Сторони Договором і всіма Рішеннями та Процедурними актами, прийнятими під час застосування Договору із часу набрання ним чинності.

З метою забезпечення реалізації прав та обов'язків Сторони Договору Україна зобов'язалась імплементувати *acquis communautaire* (досягнення сторін) відповідно до визначеного графіку. Зокрема, це стосувалося нормативно-правової бази Європейського Співтовариства з енергетики»:

- директиви Європейського парламенту й Ради Європи 2003/54/ЕС від 26 червня 2003 року стосовно загальних засад функціонування внутрішнього ринку електроенергії;

- директиви Європейського парламенту й Ради Європи 2003/55/ЕС від 26 червня 2003 року стосовно загальних засад функціонування внутрішнього ринку природного газу;

- постанови Європейського парламенту й Ради Європи 1228/2003/ЕС від 26 червня 2003 року стосовно умов доступу до мережі трансдонної передачі електроенергії.

Згідно з статтею 24 глави VII розділу II Договору Енергетичне Співтовариство затверджує заходи з прийняття зазначеної нормативно-правової бази Європейського Співтовариства, беручи до уваги як інституційну структуру цього Договору, так і конкретну ситуацію в кожній Договірній Сторони.

Відповідно до статті 94 Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, інституції тлумачать будь-який термін чи інше поняття, використані в цьому Договорі як такі, що походять із законодавства Європейського Співтовариства відповідно до прецедентного права Суду чи Суду першої інстанції Європейських Спів-

товариств. Отже, тлумачення будь-яких термінів чи інших понять, використаних у Договорі, Сторони повинні здійснювати у урахуванням, що вони походять із законодавства Європейського Співтовариства відповідно до прецедентного права Суду чи Суду першої інстанції Європейських Співтовариств. Якщо з деяких питань тлумачення цих судів не існує, то Рада Міністрів може надати вказівки стосовно тлумачення Договору. Рада Міністрів може доручити це завдання Постійно діючій групі високого рівня. Такі вказівки не впливають на будь-яке тлумачення нормативно-правової бази Європейського Співтовариства Судом чи Судом першої інстанції на більш пізньому етапі.

В Україні визнається і діє принцип верховенства права. Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй.

Норми Конституції України є нормами прямої дії. Звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується. Чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України (ст. 9 Конституції України). Укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України.

Відповідно до частини 2 статті 19 ЗУ «Про міжнародні договори України» [2], якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору.

Відповідно до частини 2 статті 19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Правову основу функціонування ринку електричної енергії становлять Конституція України, Закон України «Про ринок електричної енергії», закони України «Про альтернативні джерела енергії», «Про

комбіноване виробництво теплової та електричної енергії (когенерацію) та використання скидного енергопотенціалу», «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг», «Про природні монополії», «Про захист економічної конкуренції», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про енергетичну ефективність», міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, та інші акти законодавства України.

На виконання зобов'язань України за Договором про заснування Енергетичного Співтовариства та Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, Закон України «Про ринок електричної енергії» [3] спрямований на імплементацію актів законодавства Енергетичного Співтовариства у сфері енергетики, а саме Директиви 2009/72/ЄС про спільні правила внутрішнього ринку електричної енергії та про скасування Директиви 2003/54/ЄС, Регламенту (ЄС) 714/2009 про умови доступу до мережі транскордонного обміну електроенергією та скасування Регламенту (ЄС) 1228/2003, Директиви 2005/89/ЄС про заходи для забезпечення безпеки інвестування до системи електропостачання та інфраструктури.

Відповідно до п. 12 статті 2 ЗУ «Про ринок електричної енергії» [3] рішення (заходи) суб'єктів владних повноважень, прийняті на виконання норм цього Закону, мають прийматися на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією і законами України, з урахуванням права особи на участь у процесі прийняття рішення, відповідати меті, з якою повноваження надані, бути обґрунтованими, відповідати принципам неупередженості, добросовісності, розсудливості, пропорційності, прозорості, недискримінації та своєчасності. При цьому п. 11 зазначеної статті закріплює, що суб'єкти владних повноважень, а також суди при застосовуванні норм цього Закону беруть до уваги правозастосовну практику Енергетичного Співтовариства та Європейського Союзу, зокрема рішення Суду Європейського Союзу (Європейського Суду, Загального Суду), практику Європейської Комісії та Секретаріату Енергетичного Спів-

товариства щодо застосовування положень актів законодавства Європейського Союзу, зазначених у цій статті.

На підставі викладеного необхідно зробити висновок, що норма частини одинадятої статті другої ЗУ «Про ринок електричної енергії» [3], як акту імплементації законодавства Енергетичного Співтовариства у сфері енергетики (а саме Директиви 2009/72/ЄС про спільні правила внутрішнього ринку електричної енергії та про скасування Директиви 2003/54/ЄС, Регламенту (ЄС) 714/2009 про умови доступу до мережі транскордонного обміну електроенергією та скасування Регламенту (ЄС) 1228/2003, Директиви 2005/89/ЄС про заходи для забезпечення безпеки інвестування до системи електропостачання та інфраструктури) про те, що суди при застосовуванні норм Закону беруть до уваги правозастосовну практику Енергетичного Співтовариства та Європейського Союзу, зокрема рішення Суду Європейського Союзу (Європейського Суду, Загального Суду), практику Європейської Комісії та Секретаріату Енергетичного Співтовариства щодо застосовування положень актів законодавства Європейського Союзу у значенні «тлумачення» будь-яких термінів чи інших понять, використаних в Договорі як такі, що походять із законодавства Європейського Співтовариства відповідно до прецедентного права Суду чи Суду першої інстанції Європейських Співтовариств.

Стаття 67 Договору про заснування Енергетичного Співтовариства передбачає, що Секретаріат Енергетичного Співтовариства *спостерігає* за виконанням Сторонами взятих на себе зобов'язань за цим Договором та передає щорічні звіти про хід виконання зобов'язань Раді Міністрів. Тобто, приєднавшись до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, Україна надала повноваження Секретаріату Енергетичного Співтовариства на оцінку виконання нею взятих на себе зобов'язань, зокрема щодо імплементації *acquis communautaire* (досягнення сторін) відповідно до визначеного графіку.

Окрім зазначеної функції на Секретаріат Енергетичного Співтовариства відповідно до Статті 67 Договору про заснування Енергетичного Співтовариства покладено обов'язки:

а) здійснювати адміністративне забезпечення роботи Ради Міністрів, Постійно діючої групи високого рівня, Ради регуляторних органів, Форумів;

б) спостерігати та надавати допомогу Європейській Комісії координувати діяльність донорів на територіях Сторін, що приєдналися, і на території, що знаходиться під юрисдикцією Тимчасової Адміністративної Місії ООН у Косово, і надає адміністративну підтримку донорам;

в) виконувати інші завдання, покладені на нього Договором або процедурним актом Ради Міністрів, за винятком повноваження вживати заходів, а також

г) приймати процедурні акти.

Відповідно до статті 90 Договору про заснування Енергетичного Співтовариства Будь-яка зі Сторін, Секретаріат чи Рада регуляторних органів можуть, подавши обґрунтоване звернення, привернути увагу Ради Міністрів до неспроможності однієї зі Сторін дотримуватися зобов'язань згідно із цим Договором чи виконати призначене їй рішення. Приватні структури можуть звертатися до Секретаріату зі скаргами. На звернення Сторони, Секретаріату чи Ради регуляторних органів, Рада Міністрів може одноголосно визначити, чи існувало серйозне й тривале порушення Стороною її зобов'язань згідно із цим Договором і призупинити деякі права Сторони, набуті згідно із цим Договором, зокрема, призупинити право голосу, право відвідувати засідання чи право застосовувати механізми, надані цим Договором.

ЛІТЕРАТУРА

1. Договір про заснування Енергетичного Співтовариства від 25.10.2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_926#Text.
2. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 р. № 1906-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text>.
3. Про ринок електричної енергії: Закон України від 13.04.2017 р. № 2019-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19#Text>.
4. Протокол про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства від 24.09.2010 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a27#Text.

REFERENCES

1. Dohovir pro zasnuvannia Enerhetychnoho Spivtovarystva vid 25.10.2005 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_926#Text [in Ukrainian].
2. Pro mizhnarodni dohovory Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 29.06.2004 r. № 1906-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text> [in Ukrainian].
3. Pro rynek elektrychnoi enerhii: Zakon Ukrainy vid 13.04.2017 r. № 2019-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19#Text> [in Ukrainian].
4. Protokol pro pryednannia Ukrainy do Dohovoru pro zasnuvannia Enerhetychnoho Spivtovarystva vid 24.09.2010 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a27#Text [in Ukrainian].

Борисов Ігор Вячеславович

*кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник НДІ
правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України
ORCID: 0000-0002-3055-013X*

ДО ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Тези присвячені проблемі правового забезпечення процесу цифровізації економічних відносин в умовах четвертої промислової революції. Звертається увага на підвищення ролі держави у створенні ефективного механізму стимулювання галузей, які впливають на економіку, бізнес, суспільство та життєдіяльність країни в цілому.

Ключові слова: цифрова економіка, цифровізація, цифрові технології.

Borysov Igor

*PhD, Senior Researcher of the Scientific and Research Institute
of Providing Legal Framework for the Innovative Development
of NALS of Ukraine
ORCID: 0000-0002-3055-013X*